

مقاله کوتاه

معرفی فون حشرات خانواده (Cetoniidae) و گزارش بومی بودن زیرگونه *Potosia cuprea ssp. Mehrabii* در استان قزوین

احمد محرابی^{۱*}، ابراهیم فراشینی^۲، حمید یارمند^۳، عیسی جبه^۴ و اولیویر مونترویل^۵

* نویسنده مسئول، دانش آموخته کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ واحد کاشمر، پست الکترونیک: mehrabiahmad71@gmail.com

۲- مربی پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

۳- مربی پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

۴- مربی پژوهش، دانشگاه علم و فرهنگ واحد کاشمر

۵- دکتری، موزه تاریخ طبیعی پاریس، بخش رده بندی سخت بالپوشان

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۳/۰۴ تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۵/۳۱

چکیده

معرفی گونه‌ها و زیرگونه‌های خانواده ستونیده به عنوان یکی از اجزای مهم و مفید اکوسیستم، هدف این بررسی قرار گرفت. فعالیت حشرات این خانواده را می‌توان به عنوان شاخص سلامت در اکوسیستم در نظر گرفت. این بررسی با توجه به بازه زمانی ظهور حشرات کامل خانواده ستونیده (از اواسط اردیبهشت ماه تا اواخر شهریور ماه)، در نقاط مختلف استان قزوین از تیر ۱۳۸۷ تا شهریور ۱۳۹۲، با استفاده از روش‌های جمع‌آوری مستقیم و تله‌گذاری اقدام به نمونه‌برداری شد. تعداد ۱۲ گونه و زیرگونه از هفت جنس، جمع‌آوری و مراحل مختلف آماده‌سازی، شناسایی مقدماتی و نهایی نمونه‌ها، در موزه بندپایان مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور انجام شد. *Potosia cuprea ssp. mehrabii* به عنوان زیرگونه بومی از منطقه قزوین گزارش می‌شود.

واژه‌های کلیدی: گونه بومی، فونستیک، استان قزوین، خانواده Cetoniidae، سخت بالپوشان.

فعالیت مراحل مختلف لاروی آنها از طریق چوبخواری و به جای‌گذاری فضولات گرانوله دفع شده، بازگرداندن سلولز درختان و درختچه‌های خشک‌دهنده را به چرخه‌ی مواد در طبیعت تسریع می‌بخشد (محرابی، ۱۳۹۳).

طی سال‌های ۸۳-۸۶ در مناطق شمالی کشور تعداد ۱۴ گونه از سوسک‌های این خانواده (Cetoniidae) از روی درختان، درختچه‌ها، گیاهان گلدار علفی، گیاهان خاردار

خانواده ستونیده حدود ۴۰۰۰ گونه از خانواده‌های پرتعداد و پرجمعیت سخت بالپوشان بشمار می‌آید که بیشتر حشرات بالغ این خانواده برای تغذیه از شهد و گرده به گلها سرکشی می‌کنند. آنها همچنین به درختانی که به علل مختلف زخمی شده‌اند و صمغ شیرین آنها به بیرون تراوش کرده نیز حمله می‌کنند (Krikken 1984; Krajcik 1999).
با توجه به اینکه حشرات خانواده ستونیده مفید هستند،

نمونه‌های جمع‌آوری شده با نمونه‌های موجود این خانواده در موزه بندپایان منابع طبیعی مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور مقایسه و شناسایی اولیه صورت گرفت و تأیید نهایی، توسط بخش رده‌بندی حشرات در موزه تاریخ طبیعی پاریس انجام گردید.

این تحقیق در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۶ (در فاصله زمانی اردیبهشت تا شهریور) در مناطق مختلف استان قزوین انجام شد. نمونه‌های جمع‌آوری شده از خانواده Cetoniidae و متعلق به زیر خانواده Cetonini و در مجموع ۱۲ گونه از هفت جنس بودند. اسامی و تصاویر مربوط به حشرات بالغ گونه‌های جمع‌آوری شده به شرح ذیل و شکل ۱ می‌باشد.

خانواده کاسنی و در چوب‌های پوسیده یا در حال پوسیدگی درختانی مانند بلوط، توسکا، آزاد و ممرز در مناطق جنگلی و مرتعی جمع‌آوری شد (یارمند و همکاران، ۱۳۹۰).

حشرات این خانواده از نظر ظاهری بسیار متنوع و بیشتر این گونه‌ها بومی (اندمیک) و تنها در یک منطقه جغرافیایی مشاهده می‌شوند به عنوان مثال، گونه *Netocia persica* Kraatz, 1886 (شکل ۱) فقط از مناطقی به نام‌های رامیان، گولنگ، تنگه گل و چهل‌دختر از استان گلستان جمع‌آوری شده است (یارمند و همکاران، ۱۳۹۰). ظهور حشرات کامل این خانواده از نیمه دوم خرداد تا اوایل مهر بوده و حشرات بالغ را می‌توان با تله‌گذاری و یا در حال چراگری و جفت‌گیری در مراتع جمع‌آوری کرد.

Valgus hemipterus (Linné, 1758)

Tropinota (Epicometis) senicula (Ménétrières, 1832)

Tropinota (Epicometis) hirta ssp. *suturalis* Reitter, 1913

Oxythyrea cinctella (Schaum, 1841)

Netocia ignisternum Reitter, 1891

Netocia trojana ssp. *godeti* (Gory & Percheron, 1833)

Potosia cuprea ssp. *hieroglyphica* (Ménétrières, 1832)

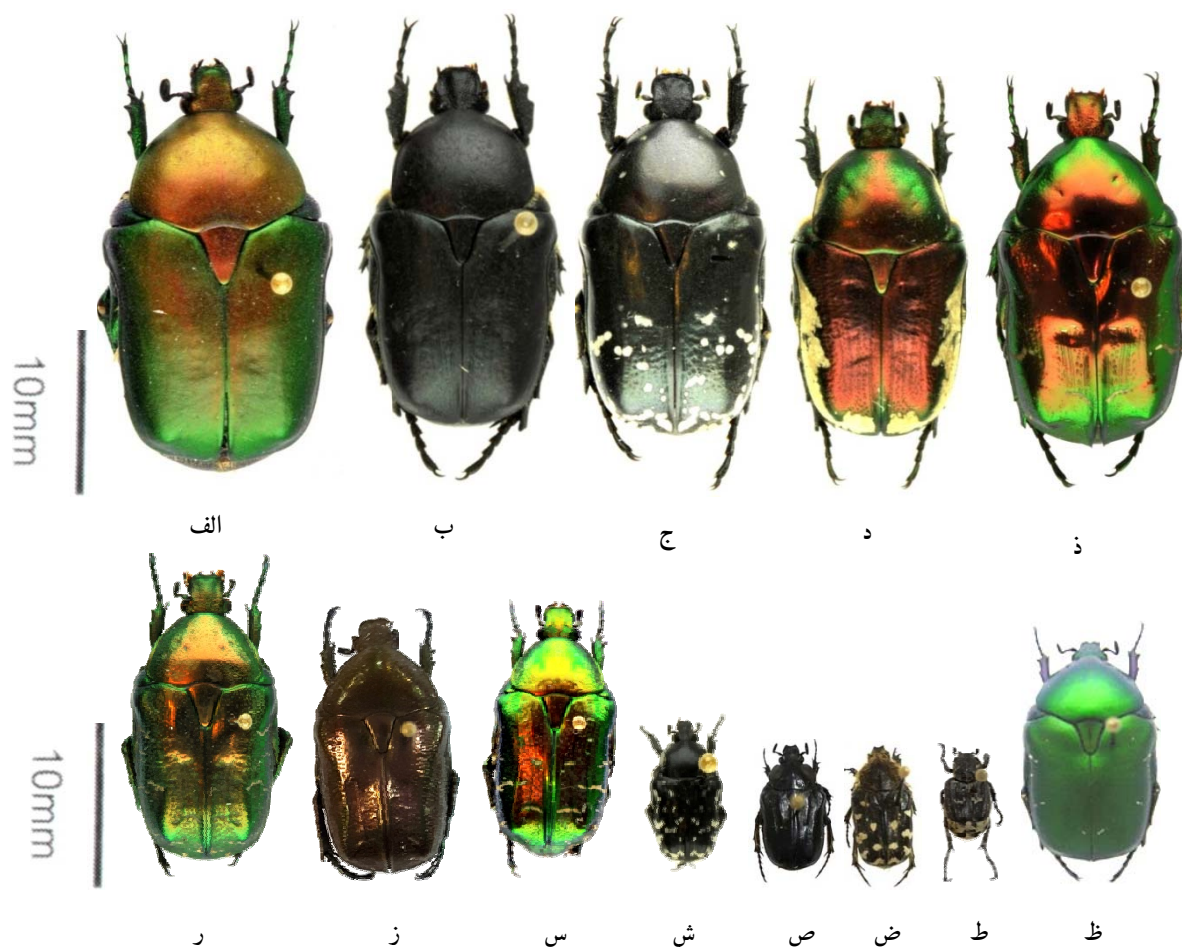
Potosia cuprea ssp. *depressiuscula* Reitter, 1891

Potosia cuprea ssp. *mehrabii* Montreuil & Legrand, 2008

Potosia funebris (Gory & Percheron, 1833)

Cetonia aeratula Reitter, 1891

Aethiessa mesopotamica ssp. *rugipennis* Burmeister, 1842

شکل ۱: الف: *Netocia hungarica* ssp. *ignisternum*; ب: *Potosia funebris*; ج: *Aethiessa mesopotamica* ssp. *rugipennis*; د: *Netocia trojana* ssp. *godeti*; ذ: *Potosia cuprea* ssp. *mehrabii*; ر: *Potosia cuprea* ssp. *depressiuscula*; ز: *Potosia cuprea* ssp. *hieroglyphica*; س: *Cetonia aeratula*; ش: *Oxythyrea cinctella*; ص: *Tropinota (Epicometis) senicula*; ض: *Tropinota (Epicometis) hirta* ssp.; ظ: *Valgus hemipterus*; ظ: *Netocia persica* (اصلی)

پژوهشی تحقیقات حمایت و حفاظت جنگل‌ها و مراتع ایران. سال

نهم، شماره ۱ (پیاپی ۱۷)، ص ۳۷.

- Krikken, J. 1984. A new key to the suprageneric taxa in the beetle family Cetoniidae, with annotated lists of the known genera. Zool. Verh. Leiden 210: 75 pp.
- Krajcik, M. 1999. Cetoniidae of the world: Catalogue-Part II. Privately published by author, Czech Republic. 72 pp.

منابع مورد استفاده

- محرابی، احمد. ۱۳۹۳، جمع‌آوری و شناسایی فون حشرات خانواده Cetoniidae (Col.: Scarabaeoidea) در استان‌های تهران و قزوین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. ۱۱۵ صفحه.
- یارمند، حمید؛ محرابی، احمد و موترویل ا. ۱۳۹۰، بررسی سخت بالپوشان خانواده ستونیده در جنگل‌ها و مراتع شمال ایران. مجله